

Міністерство освіти і науки України
Сумський державний університет
Навчально-науковий інститут бізнесу, економіки та менеджменту
Кафедра бухгалтерського обліку та оподаткування

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА МАГІСТРА

На тему «ОРГАНІЗАЦІЯ І МЕТОДИКА ОБЛІКУ І КОНТРОЛЮ
ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНOSTІ В БЮДЖЕТНИХ УСТАНОВАХ»

Спеціальності 071 «Облік і оподаткування»

Студентки 2 курсу, групи ОП.мз-01с
Котляревської Дар'ї Сергіївни

Подається на здобуття освітнього ступеня магістр.
Кваліфікаційна робота магістра містить результати власних досліджень. Використання
ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело

(підпис)

Котляревська Д. С.
(ініціали та прізвище студента)

Керівник: к.е.н., доц. Кравченко О.В.

(підпис)

РЕФЕРАТ

кваліфікаційної роботи на тему:

«ОРГАНІЗАЦІЯ І МЕТОДИКА ОБЛІКУ І КОНТРОЛЮ ДЕБІТОРСЬКОЇ
ЗАБОРГОВАНОСТІ В БЮДЖЕТНИХ УСТАНОВАХ»

студентки Котляревської Дар'ї Сергіївни

Виникнення та накопичення значних сум такої заборгованості призводить до відволікання та перерозподілу оборотних грошових коштів, які надходять з бюджету. Саме через ефективність управління грошовими потоками можна забезпечити успішне виконання своїх функціональних повноважень установами бюджетної сфери. Все це призводить до необхідності оптимізації дебіторської заборгованості, в тому числі й через формування достовірної, повної та своєчасної облікової інформації про стан розрахунків із різними дебіторами, підвищення рівня відповідальності і самостійності установ задля розробки механізму реалізації заходів для забезпечення ефективності таких розрахунків.

Метою кваліфікаційної роботи є дослідження та обґрунтування теоретичних та методичних аспектів організації обліку і контролю дебіторської заборгованості, визначення проблемних аспектів та розробка напрямів їх вдосконалення.

Об'єктом дослідження є процес організації обліку і контролю дебіторської заборгованості суб'єктів державного сектору.

Предметом дослідження є сукупність теоретичних та методичних аспектів обліку і контролю дебіторської заборгованості суб'єктів державного сектору.

Основний науковий результат роботи полягає у такому: запропоновано шляхи вдосконалення облікової політики бюджетної установи; визначено принципи, методи, які слід використовувати при веденні бухгалтерського обліку і складанні фінансової звітності щодо дебіторської заборгованості, наведено алгоритм списання простроченої дебіторської заборгованості;

розглянуто здійснення процесу внутрішнього контролю та визначено методіку внутрішнього контролю операцій з дебіторською заборгованістю.

Одержані результати можуть бути використані для подальших досліджень щодо вдосконалення теоретичних та методичних аспектів організації обліку і контролю дебіторської заборгованості бюджетних установ.

Результати апробації основних положень кваліфікаційної магістерської роботи розглядалися на II Всеукраїнській науково-практичній інтернет-конференції здобувачів вищої освіти і молодих учених «Розвиток інноваційного фінансового управління суб'єктами економіки в умовах реалізації євроінтеграційної стратегії України» (м. Хмельницький, 2021 року),

Ключові слова: облік, контроль, методика, дебіторська заборгованість, бюджетні установи.

Для досягнення поставленої мети та завдання були використані такі загальнонаукові методи: індукція, дедукція, аналіз, синтез, конкретизація; методичні прийоми: вибірка, порівняння, узагальнення.

Інформаційною базою для написання роботи є результати наукових досліджень вітчизняних та зарубіжних учених, матеріали фахових видань та науково-практичних конференцій, нормативно-правові документи з регулювання обліку і контролю за напрямом даного дослідження.

Зміст кваліфікаційної випускної роботи викладено на 62 сторінках, зокрема список використаних джерел із 57 найменувань, розміщений на 8 сторінках. Робота містить 12 таблиць, 6 рисунків, а також 4 додатки, розміщених на 5 сторінках.

Рік виконання кваліфікаційної роботи – 2021 рік.

Рік захисту роботи – 2021 рік.

Міністерство освіти і науки України
Сумський державний університет
Навчально-науковий інститут бізнесу, економіки та менеджменту
Кафедра бухгалтерського обліку та оподаткування

ЗАТВЕРДЖУЮ
Завідувач кафедри
к.е.н., доцент
_____ Серпенінова Ю.С.
(підпис)
«__» _____ 2021 р.

ЗАВДАННЯ НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ МАГІСТРА
спеціальність 071 «Облік і оподаткування»
студенту 2 курсу, групи ОП.мз-01с
Котляревської Дарії Сергіївни

(прізвище, ім'я, по-батькові)

1. Тема роботи: «Організація і методика обліку і контролю дебіторської заборгованості в бюджетних установах» затверджена наказом по університету від «9» листопада 2021 року № 0809-VI
2. Термін подання студентом закінченої роботи «07» грудня 2021 року
3. Мета кваліфікаційної роботи полягає в дослідженні та обґрунтуванні теоретичних та методичних аспектів організації обліку і контролю дебіторської заборгованості, визначенні проблемних аспектів та розробці напрямів їх вдосконалення.
4. Об'єкт дослідження: процес організації обліку і контролю дебіторської заборгованості суб'єктів державного сектору.
5. Предмет дослідження: сукупність теоретичних та методичних аспектів обліку і контролю дебіторської заборгованості суб'єктів державного сектору.
6. Кваліфікаційна робота виконується на матеріалах фахових видань та науково-практичних конференцій, результатах наукових досліджень вітчизняних та зарубіжних учених, нормативно-правових документах з регулювання обліку і контролю в бюджетних установах.
7. Орієнтовний план кваліфікаційної роботи, терміни подання розділів керівникові та зміст завдань для виконання поставленої мети
Розділ 1 «Теоретичні основи організації обліку і контролю дебіторської заборгованості в бюджетних установах» - 19 жовтня 2021 року _____

(назва – термін подання)

У розділі 1 розкрити сутність, класифікацію, оцінку дебіторської заборгованості

і порядок проведення контролю, зробити висновки

Розділ 2 «Методика обліку і контролю дебіторської заборгованості в бюджетних установах» - 01 листопада 2021 року

(назва – термін подання)

У розділі 2 дослідити методику обліку і контролю дебіторської заборгованості в бюджетних установах, визначити проблемні аспекти, зробити висновки

(зміст конкретних завдань до розділу, які має виконати студент)

Розділ 3 «Шляхи вдосконалення обліку і контролю дебіторської заборгованості» - 16 листопада 2021 р.

(назва – термін подання)

У розділі 3 запропонувати шляхи вдосконалення процесу організації обліку і контролю дебіторської заборгованості.

(зміст конкретних завдань до розділу, які повинен виконати студент)

Дата видачі завдання: «21» вересня 2021 року

Керівник кваліфікаційної роботи _____
(підпис)

Кравченко О.В.
(ініціали, прізвище)

Завдання до виконання одержав _____
(підпис)

Котляревська Д. С.
(ініціали, прізвище)

ЗМІСТ

ВСТУП.....	7
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ОРГАНІЗАЦІЇ ОБЛІКУ І КОНТРОЛЮ ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ В БЮДЖЕТНИХ УСТАНОВАХ.....	9
1.1. Сутність, класифікація, оцінка дебіторської заборгованості.....	9
1.2. Порядок проведення контролю дебіторської заборгованості.....	16
РОЗДІЛ 2. МЕТОДИКА ОБЛІКУ І КОНТРОЛЮ ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ В БЮДЖЕТНИХ УСТАНОВАХ.....	22
2.1 Документальне оформлення дебіторської заборгованості.....	22
2.2. Організація аналітичного та синтетичного обліку дебіторської заборгованості.....	28
2.3. Порядок проведення інвентаризації дебіторської заборгованості.....	34
РОЗДІЛ 3. ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ОБЛІКУ І КОНТРОЛЮ ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ.....	38
3.1. Вдосконалення організації обліку дебіторської заборгованості.....	38
3.2 Методика проведення внутрішнього контролю дебіторської заборгованості.....	42
ВИСНОВКИ.....	48
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	50
ДОДАТКИ.....	58

ВСТУП

Механізм управління дебіторською і кредиторською заборгованістю в системі фінансового менеджменту будь-якого суб'єкта державного сектору (СДС) займає центральне місце. Виникнення та накопичення значних сум такої заборгованості призводить до відволікання та перерозподілу оборотних грошових коштів, які надходять з бюджету. Саме через ефективність управління грошовими потоками можна забезпечити успішне виконання своїх функціональних повноважень установами бюджетної сфери. На сучасному етапі існує нагальна потреба в детальному аналізі такої заборгованості, оскільки її обсяги занадто високі. Відсутність належно організованої системи обліку та контролю розрахункових операцій суб'єктів державного сектору ускладнює платіжну кризу, приводить до несвоєчасної оплати зобов'язань. Все це призводить до необхідності оптимізації дебіторської заборгованості, в тому числі й через формування достовірної, повної та своєчасної облікової інформації про стан розрахунків із різними дебіторами, підвищення рівня відповідальності і самостійності установ задля розробки механізму реалізації заходів для забезпечення ефективності таких розрахунків.

Різним теоретичним та методичним питанням управління та обліку дебіторської заборгованості приділено увагу в багатьох працях вітчизняних науковців: Атамас П. І., Джога Р. Т., Свірко С. В., Левицька С. О., Лемішовський В. І. та ін. Проте за умов неефективності існуючого механізму організації такої заборгованості, недосконалості ринкових регуляторів питання щодо її обліку та управління для установ державного сектору є дискусійними та потребують додаткового розгляду та вивчення.

Метою написання даної роботи є дослідження та обґрунтування теоретичних та методичних аспектів організації обліку і контролю дебіторської

заборгованості, визначення проблемних аспектів та розробка напрямів їх вдосконалення.

Відповідно до поставленої мети в роботі будуть вирішені такі завдання:

–висвітлити сутність, класифікацію та нормативну базу з питань регулювання обліку і контролю дебіторської заборгованості в бюджетних установах;

–розглянути документальне оформлення, методику обліку і контролю дебіторської заборгованості установ бюджетної сфери;

–визначити проблеми та запропонувати шляхи їх вирішення стосовно обліку і контролю дебіторської заборгованості бюджетних установ.

Об'єктом дослідження є процес організації обліку і контролю дебіторської заборгованості суб'єктів державного сектору.

Предметом дослідження є сукупність теоретичних та методичних аспектів обліку і контролю дебіторської заборгованості суб'єктів державного сектору.

В процесі написання роботи були використані різні методи дослідження даної теми, а саме: аналізу і синтезу, індукції та дедукції, порівняння, монографічний, табличний.

Інформаційною базою для написання роботи є результати наукових досліджень вітчизняних та зарубіжних учених, матеріали фахових видань та науково-практичних конференцій, нормативно-правові документи з регулювання обліку і контролю за напрямом даного дослідження.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ОРГАНІЗАЦІЇ ОБЛІКУ І КОНТРОЛЮ ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ В БЮДЖЕТНИХ УСТАНОВАХ

1.1. Сутність, класифікація, оцінка дебіторської заборгованості

Для установи бюджетної сфери дебіторська заборгованість є частиною оборотного капіталу. Основною причиною її виникнення та утворення значних обсягів є несвоєчасність оплати суб'єктам державної сфери за надані ними платними послугами та застосування авансової оплати в операціях з поставок товарно-матеріальних цінностей. Виникнення заборгованості також пояснюється невідповідністю між часом відвантаження готової продукції, виконанням робіт, наданням послуг, надходженням запасів, нарахуванням заробітної плати і платежами з моменту оплати. Збільшення дебіторської заборгованості, в свою чергу, свідчить про факти вилучення коштів з обороту і виникнення потреби в додатковому фінансуванні установи. Питання обліку, врегулювання та списання дебіторської заборгованості виникають в роботі кожного бухгалтера бюджетної установи, саме тому необхідно більш детально дослідити її сутність, класифікацію, оцінку.

До визначення сутності поняття дебіторської заборгованості не існує єдиного підходу: з подальшим розвитком світових економічних відносин відбувалися і зміни у змісті даного поняття, проте основне тлумачення цього поняття з боргом залишилося незмінним. Також має місце багатоаспектність дослідження, що зумовлена складністю різноманітних суб'єктів та об'єктів розрахунково-платіжних відносин. Все це певним чином впливає на суперечливість характеру діючих нормативних документів, а також на рівень розробок окремих теоретико-методичних аспектів щодо організації обліку і контролю такої заборгованості.

Саме поняття розглядається з різних точок зору – додаток Б. З фінансової точки зору під дебіторською заборгованістю розуміють неспроможність виконати власні зобов'язання, що підлягають погашенню, вкладення в оборотні активи, права на повернення боргу [22]. Вона виступає як основний показник фінансового стану бюджетної установи. Також, як і в міжнародній практиці, вся дебіторська заборгованість суб'єктів державної сфери відноситься до фінансових активів [27].

Дебіторська заборгованість з юридичної точки зору є наслідком цивільно-правових зобов'язань, що виникають внаслідок певної операції, що здійснюється за угодою і є діяльністю суб'єктів, які приймають у ній участь (юридичних або фізичних осіб), що призводить до відповідного виникнення товарних і грошових зобов'язань [Error! Reference source not found.].

З бухгалтерської точки зору дебіторська заборгованість – це заборгованість дебіторів на певну дату, в свою чергу, дебіторами є установи, юридичні або фізичні особи, які внаслідок минулих подій заборгували певні суми грошових коштів, їх еквівалентів або інших активів [8].

В обліку виникнення таких зобов'язань відображається після здійснення однією з сторін дій, що передбачено договором - рис. 1.1

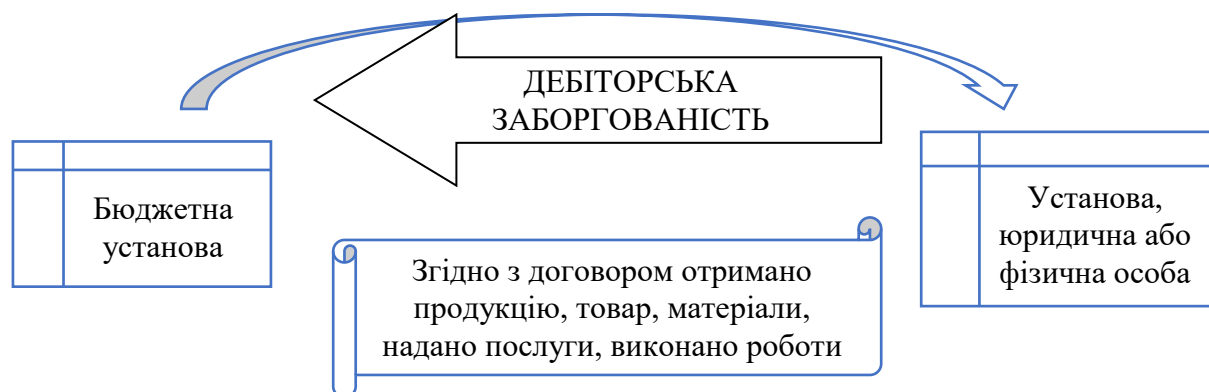

Рисунок. 1.1 – Відображення дебіторської заборгованості в обліку

Дебіторська заборгованість має важливе значення в діяльності установи. Відповідно до змісту, дебіторська заборгованість є інструментом кредитування боржника за отримані ним товари, надані роботи або послуги, що надаються на безвідсотковій основі.

В міжнародній науковій практиці застосовують зовсім інший підхід до тлумачення даного поняття. Так *accounts receivable* поряд з дебіторською заборгованістю перекладається по-різному залежно від ситуації: рахунки до отримання, рахунки дебіторів, дебітор за розрахунками, непогашені рахунки та ін. [54].

Вчені Д.Стоун та К. Хітчинг зазначають, що дебіторської заборгованості є різні «рахунки до отримання», а дебітори – це особи, як винні гроші за товари і послуги, вже отримані, але неоплачені ними [14].

З. Боді і Р. Мертон, професори університету Гарварда, визначають дебіторську заборгованість як «рахунки до отримання», вказуючи, що це та сума, яку покупці продукції повинні виплатити корпорації або установі [3]. Безпосередньо облік дебіторської заборгованості регулюється декількома міжнародними стандартами, що доповнюють один одного.

Це різні стандарти: МСФЗ 9 «Фінансові інструменти», МСБО 32 «Фінансові інструменти: подання» та МСБО 39 «Фінансові інструменти: визнання та оцінка» [32, 33, 34]. Вказані стандарти не містять загальної інформації про дебіторську заборгованість, приклади розкриття інформації про таку заборгованість у фінансовій звітності. Так, згідно з МСБО 39 позики та дебіторська заборгованість є непохідними фінансовими активами з визначеним фіксованим платежем, які підлягають визначенню та не мають котирування на активному ринку.

У вітчизняних нормативних актах - Порядок № 372 [43], яким на сьогодні керуються бюджетні установи, визначено, що дебіторська заборгованість – це сума заборгованості дебіторів на певну дату, а дебіторами є фізичні та юридичні

особи, що заборгували установі певні суми грошових коштів або інших активів.

Дослідження різних літературних джерел дозволяє визначити наступні підходи до визначення сутності дебіторської заборгованості – рис. 1.2

Рисунок 1.2 – Підходи до трактування сутності дебіторської заборгованості.

В даному нормативному документі також надається визначення:

- поточна дебіторська заборгованість, щодо якої існує впевненість про її неповернення боржником, або поточна дебіторська заборгованість, щодо якої існує впевненість про її неповернення боржником, або дебіторська щзаборгованість, строк позовної давності якої минув;
- дебіторська заборгованість, строк позовної давності якої минув - дебіторська щзаборгованість, яка обліковується після закінчення терміну позовної давності;
- прострочена дебіторська заборгованість - дебіторська заборгованість, що виникає на 30-тий день після закінчення терміну обов'язкового платежу відповідно до умов укладених договорів або якщо дата

платежу не визначена після виисування рахунку на оплату;

– дебіторська заборгованість, строк погашення якої не настав – це строк погашення якої не настав – це дебіторська заборгованість, заплановане погашення якої буде проведено згідно до договорів або нормами законодавства очікується в майбутньому періоді [**Error! Reference source not found.**3].

Для погашення такої заборгованості установи можуть використовувати кошти як державного бюджету, так і власні.

Так поділ дебіторської заборгованості передбачає її класифікацію за різними ознаками: за способом виникнення, терміном погашення, формою погашення – таблиця 1.1.

Таблиця 1.1. – Класифікація дебіторської заборгованості

Ознака	Види
1. За способом виникнення	товарна
	інша
2. За термінами погашення 2.1) очікуваний термін погашення	короткострокова
	довгострокова
2.2) реальний термін погашення	термінова
	прострочена
	відстрочена
3. За забезпеченістю	забезпечена
	незабезпечена
4. За контрагентами	вітчизняних дебіторів
	іноземних дебіторів
5. За формою погашення	монетарна
	немонетарна
6. За відношенням дебіторів до установи	внутрішня
	зовнішня
7. За об'єктами виникнення	за операціями з оренди
	за наданими кредитами
	за розрахунками з бюджетом
	за товари, роботи, послуги
	з підзвітними особами
	з відшкодування завданих збитків
	за розрахунками із соціального страхування
	за авансами виданими постачальникам, підрядникам
інша заборгованість	

Така класифікація розкриває економічну природу розкриває економічну природу різних видів дебіторської заборгованості та дозволяє проводити поглиблений фінансовий аналіз задля ефективного управління грошовими потоками в установах.

Факторами, що характеризують заборгованість дебіторів, є: її розмір, середня тривалість часу, який минув від моменту продажу до часу погашення.

За своєю сутністю дебіторська заборгованість відображається у складі фінансових активів складі фінансових активів установи, при цьому довгострокова дебіторська заборгованість є необоротним активом, а поточна – оборотним.

При цьому основним критерієм розподілу заборгованості є строк її виникнення. Поділ дебіторської заборгованості на поточну та довгострокову необхідний для заповнення різних форм фінансової та бюджетної звітності.

На балансі установи дебіторська заборгованість включає розрахунки з постачальниками, покупцями, та іншими дебіторами: в порядку планових платежів, із підзвітними особами, з бюджетом, цільовими фондами, відшкодування завданих збитків. Тобто вона виступає як борги інших установ або фізичних осіб по виплатам установі. Основною причиною її виникнення є здійснення попередньої оплати за товари, роботи і послуги. За загальним правилом керівники установ відповідно до ст. 49 Бюджетного кодексу України [5] приймають рішення про оплату товарів, робіт, послуг і дають доручення на здійснення платежу тільки після їх отримання, якщо інше не передбачено, зокрема, нормативно-правовими актами Кабміну. Також вона може виникнути по розрахункам із бюджетом, з орендарями, учнями, студентами, підзвітними особами, з відшкодування завданих збитків.

В цілому класифікація дебіторської заборгованості буде визначатись залежно від специфіки діяльності конкретної установи.

До збільшення розмірів дебіторської заборгованості призводять різні значні суми крадіжок і нестач через послаблення контролю за збереженням державного майна. Крім того до причин утворення дебіторської заборгованості відносять несвоєчасне проведення розрахунків між покупцями і постачальниками.

Для здійснення правильних практичних операцій важливим є порядок визнання та оцінки дебіторської заборгованості в обліку.

Так, бюджетні установи повинні визнавати дебіторську заборгованість активом у таких випадках:

- якщо існує ймовірність отримання установою в майбутньому економічних вигід або досягнення поставленої мети або задоволення потреб установи;
- якщо її вартість можна достовірно оцінити [35].

Відповідно до діючих нормативних положень з бухгалтерського обліку в Україні дебіторська заборгованість повинна відображатися на бухгалтерських рахунках у сумах, визначених угодою, тобто в сумах, які належать до отримання або виплаті на кожний контрений проміжок часу. В балансі установи дебіторська заборгованість відображається за первісною вартістю. Таку вартість визначають в окремих договорах, контрактах, угодах і вона може бути зменшена внаслідок торгівельних знижок, наданих покупцям до і після проведення операції, та залежить від фактів повернення продукції. Поточна дебіторська заборгованість, пов'язана з продажем товарів, робіт послуг визнається активом відповідно до принципу відповідності одночасно з доходом від продажу товарів, робіт, послуг. [2Error! Reference source not found.].

Особливості оцінки дебіторської заборгованості залежно від її виду наведено в додатку В.

Отже, поява дебіторської заборгованості є об'єктивним процесом, який зумовлений існуванням різних ризиків під час проведення взаєморозрахунків

між контрагентами за результатами проведених господарських операцій. Існують різні класифікаційні ознаки дебіторської заборгованості. Для цілей бухгалтерського обліку її класифікують у розрізі рахунків плану рахунків СДС. В обліку її відображають за первісною вартістю.

1.2 Порядок проведення контролю дебіторської заборгованості

Належне управління грошовими коштами кожної установи вимагає формування достовірної та своєчасної інформації про стан дебіторської заборгованості, законності та підтвердження проведених господарських операцій, дозволяє своєчасно виявити ці умови і фактори, які не сприяють ефективному веденню діяльності і досягненню поставленої мети. Цього можна досягти через проведення контрольних процедур. Будучи функцією управління, контроль виступає засобом двостороннього зв'язку між об'єктом і системою управління, інформацією про дійсний стан об'єкта і фактичне виконання управлінських рішень. Контроль дає інформацію щодо процесів, які відбуваються в установі, допомагає приймати найбільш доцільні рішення із загальних і спеціальних питань розвитку, надає можливість судити про правильність прийнятих рішень, своєчасність і результативність їх виконання.

Саме проведення контролю допомагає приймати найбільш доцільні рішення із загальних і спеціальних питань щодо розвитку установи, надає можливість судити про правильність прийнятих рішень, своєчасність і результативність їх виконання [26].

Результативність контрольних процедур, які будуть використані в результаті перевірки, залежить від належного визначення послідовності дій осіб, які займаються проведенням перевірки. Задля цього необхідно розробити цілісну систему взаємоузгоджених завдань, що дозволить охопити перевіркою

всі операції по розрахункам з дебіторами стосовно їх правомірності, доцільності та обґрунтованості.

Дієвість контролю також підвищується через належн і відповідальне поєднання різних методів, способів, і прийомів здійснення контролю. До основних методів можна віднести: інвентаризацію заборогоності через перевірку первинних документів, які є основою для проведення розрахунків та відображення операцій в обліку, а також шляхом звіряння залишків з контрагентами, вибіркові та суцільні спостереження, службові розслідування та ін.

Задля розв'язання проблем як обліку, так і аналізу дебіторської заборогоності необхідно проводити всебічний, ефективний, систематичний контроль за її станом. Побудова ефективної системи контролю за рухом і своєчасною інкасацією дебіторської заборогоності необхідна для того, щоб забезпечити надходження інформації не тільки про те, що відбулося, проте й можливі певні відхилення.

Метою контролю є встановлення достовірності відображених даних щодо наявності та руху грошових активів, повноти та своєчасності відображення інформації в облікових регістрах та формах звітності установи [25].

Для досягнення цієї мети та задоволення потреб користувачів в отриманні повної, правдивої та неупередженої інформації щодо проведених розрахунків з дебіторами установи необхідно виконати завдання контролю:

- оцінка стану розрахунково-платіжної дисципліни за всіма видами розрахунків з дебіторами установи;
- перевірка наявності договорів та їх реєстрації у відповідних регістрах;
- вивчення законності проведених операцій з дебіторами, реальності та правомірності її визнання, оцінки, відображення;
- перевірка правильності документального оформлення операцій з дебіторської та кредиторської заборогоності та відображення цих

операцій в обліку і звітності;

- вивчення порядку списання просоченої та безнадійної заборгованості.

Предметом проведення перевірки дебіторської заборгованості є всі господарські процеси та господарські операції, які стосуються розрахунків з різними дебіторами.

Основними напрямками контролю є перевірка:

- точності даних обліку операцій з різними дебіторами;
- наявності належно оформлених договорів (угод);
- дотримання чинного законодавства, правомірності, доцільності, а також обґрунтованості рішень, відповідальних осіб під час здійснення розрахункових операцій [**Error! Reference source not found.**5].

Джерелами контролю поряд з нормативно-законодавчою інформацією є договори, певні розрахунково-платіжні документи (платіжні доручення, виписки банку та казначейства), комерційні документи (рахунки-фактури, транспортні накладні, товарно-транспортні-накладні), записи в бухгалтерських реєстрах, акти взаємозвірок.

Безпосередньо процес проведення контролю відбувається на початковому, основному та заключному етапі. На початковому реалізуються питання організації та планування перевірки, розробка програми перевірки дебіторської заборгованості, визначення характеру, термінів і обсягу планових методів контролю. На основному етапі проводять сам процес перевірки. На заключному проводять оформлення результатів перевірки та вживають заходи у випадку виявлення недоліків та порушень.

Процедура проведення контролю дебіторської заборгованості в бюджетних установах включає в себе використання інформації про діяльність за аналізований період, основні джерела та етапи інформації та етапи проведення контролю . при цьому використовуються дані як фінансової звітності, так і реєстрів аналітичного та синтетичного обліку дебіторської заборгованості.

Всі контрольні заходи спрямовані на забезпечення дотримання законодавства та здійснення операцій, збереження майна, запобігання, виявлення та виправлення значних помилок та перекручень інформації; належне формування даних обліку та фінансової звітності. Перевірка виникнення та погашення заборгованості здійснюється за відповідними субрахунками (синтетичних рахунків) у розрізі особових рахунків аналітичного обліку. Під час перевірки розрахункових операцій особливо ретельно необхідно проводити звіряння залишку заборгованості в облікових регістрах із актами взаємо звірки розрахунків з контрагентами. Таку перевірку необхідно проводити за кожним рахунком і місяцем послідовно.

Контроль доцільно проводити в декілька взаємопов'язаних етапів:

- контроль за заборгованістю на основі бухгалтерських записів в регістрах обліку;
- контроль на основі первинних документів, що надаються контрагентами та створюються в установі;
- безперевне спілкування з контрагентами, з якими є дебітоська заборогоність в значних розмірах;
- аналіз платоспроможності потенційного дебітора;
- практичне удосконалення розрахунків формування дебіторської заборогованості на основі внутрішньогосподарських наказів та практичних дій в бухгалтерії установи [25].

Під час перевірки документального оформлення господарських операцій щодо розрахунків з різними дебіторами звертають увагу на правильність їх оформлення, змістовне наповнення. Документи можна перевіряти комбінованим способом. правильність їх оформлення, змістове наповнення.

Методи контролю дебіторської заборгованості слід розділити на загальні (на основні застосування єдиних правил, підходів, методик вивчення операцій з боргами) та часткові (розробка функцій для контролю вузьких місць,

узагальнення практики виявлених нетипових порушень, включаючи способи їх реалізації). Під час детальної перевірки розглядають її склад і структуру.

Метод контролю складається з трьох рівнів: перший – об'єкти дослідження, другий – джерело інформації; третій – способи вивчення дебіторської заборгованості.

При виявленні у балансі та Головній книзі значних відхилень у розмірах дебіторської заборгованості перевіряючий повинен мати на увазі, що вони можуть бути результатом свідомого викривлення балансу:

- об'єднання дебіторської заборгованості з кредиторською;
- перенесення на інші рахунки балансу;
- сторнування проведених нарахувань [11].

В разі встановлення певних порушень можна отримувати пояснення від посадових осіб закладу, що перевіряють.

Установам слід систематично проводити інвентаризацію заборгованості шляхом перевірки і первинних документів, особливу увагу слід звернути на те, що кожна операція повинна бути санкціонованою та законною. Це дозволить підтвердити достовірність і реальність заборгованості. Дані контрольні процедури дозволять розподілити дебіторську заборгованість залежно від строків її погашення нормальну, прострочену та безнадійну. В свою чергу, отримані відомості дозволить вжити заходи стосовно простроченої заборгованості, а саме: враховуючи вимоги законодавства та договорів, можна розпочати претензійну роботи, застосовувати економічні санкції (штрафи, пені та ін.).

Доцільним також буде зсування, хто несе відповідальність за своєчасність розрахунків з дебіторами, встановити та визначити причини порушення строків надходження коштів. Проведення аналізу заборгованості можна оцінити та виявити її динаміку, дослідити причини утворення нереальних сум заборгованості.

Доволі часто при перевірці статей дебіторської заборгованості виявляє такі помилки та неточності, що виникають при документальному оформленні:

- заміна виписок банку іншими або виправлення відповідних сум, що свідчать про погашення дебіторської заборгованості;
- невідповідність сум, зазначених у первинних документах;
- неправильне оформленням або відсутність договорів, що є підставою для відвантаження товарів і виникнення дебіторської заборгованості.

Такі порушення можуть свідчити про недостовірність реєстрації операцій з дебіторською заборгованістю на рахунках бухгалтерського обліку.

Отже, саме через здійснення ретельного контролю за строками утворення заборгованості можна забезпечити своєчасність її стягнення та не допустити втрати боржника у зобов'язанні, встановити достовірність відображених даних щодо розрахунків з різними дебіторами.

РОЗДІЛ 2. МЕТОДИКА ОБЛІКУ І КОНТРОЛЮ ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ В БЮДЖЕТНИХ УСТАНОВАХ

2.1 Документальне оформлення дебіторської заборгованості

Задля повноцінного функціонування бюджетні установи здійснюють операції господарського-фінансового характеру, які призводять із приводить із різних причин до виникнення дебіторської заборгованості. Для здійснення практичних дій необхідно мати належним чином організований поточний облік дебіторської заборгованості в бюджетних установах, який включає операції щодо:

- реєстрації інформації, отриманої в результаті первинного обліку, у системі рахунків бухгалтерського обліку;
- реєстрації інформації у носіях інформації даного етапу обліку – облікових реєстрах;
- групування та перегрупування показників інформаційних даних.

Документування є основним способом превинного спотстереження, який дозволяє виявити та зареєструвати господарську операцію в конкретному первинному документі, що є засобом обґрунтування облікових записів. Первинні документи, які оформлені у встановленому порядку як свідчення фкту господарського життя, надають йому юридичної сили, а тому повинні повною мірою точно відбояжати ці факти, бути зрозумілими за своїм змістом, а також відповідати встановленій формі, що дозволить зафіксувати всі параметри здійсненої господарської опреації та за реквізитами документа відновити факти, що відбулися в господарській діяльності бюджетної установи, а також здійснювати контроль за правильністю проведення операцій, аналізувати діяльність та виявляти порушення та зловживання. Основними джерелами

інформації для контролю розрахункових відносин з різними дебіторами є первинні документи з обліку розрахунків.

З метою якісного та своєчасного документального оформлення розрахунків з дебіторами необхідно:

- особам, відповідальним за складання первинних документів, потрібно бути уважними і перевіряти сформовані документи;
- автоматизувати облік з метою заощадження часу, усунення можливих помилок, що дозволить своєчасно та виважено приймати необхідні управлінські рішення;
- створити графік документообігу для швидкої та чіткої обробки і передачі документів;
- складати документи в момент здійснення господарської операції або після її завершення первинний документ.

Основними нормативними документами, що встановлюють вимоги до форми та змісту первинних документів в обліку є: Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні», Положення про документальне забезпечення записів у бухгалтерському обліку, а різні питання щодо організації бухгалтерського обліку дебіторської заборгованості регулюються Порядком бухгалтерського обліку окремих активів та зобов'язань бюджетних установ, Планом рахунків бухгалтерського обліку в державному секторі.

В установах державного сектору первинні документи складаються на бланках як типових, так і спеціалізованих форм, затверджених відповідними органами державної влади.

Найбільш часто серед розрахунків з дебіторами установ бюджетного сектору, враховуючи специфіку їх діяльності, поширені: розрахунки в порядку планових платежів, з підзвітними особами, по відшкодуванню завданих збитків, з покупцями та замовниками та з іншими дебіторами.

Для здійснення таких розрахунків в процесі виконання кошторису бюджетні установи використовують найбільш часто наступні документи – табл. 2.1.

Таблиця 2.1. Основні первинні документи для обліку розрахунків з дебіторами

Назва документу	Характеристика
Товарна накладна	Для фіксації факту отримання\передачі товарів або послуг. В ній вказують перелік товарів, кількість та ціну, за якою постачаються покупцю. Всю необхідну інформацію про покупця та постачальника, дату складання, підписи сторін
Товарно-транспортна накладна	Використовують для оформлення операцій, якщо в процесі купівлі-продажу бере участь транспортна компанія, яка займається перевезенням товару від продавця до покупця.
Акт приймання (передачі) виконаних робіт (послуг)	Документ, яким фіксують закінчення будь-яких робіт (послуг) та приймання їх замовником за кількістю та якістю. Зазначають дату завершення робіт, повне найменування замовника та виконавця робіт, їх реквізити, вказують виконані роботи та вартість.
Касові ордери (ПКО та ВКО)	Застосовують у випадках оформлення операцій щодо надходження/видачі готівки до каси
Рахунок-фактура	Для відображення в бухгалтерському обліку різних господарських операцій з постачання товарів, робіт (послуг) без складання акта-приймання передачі тільки у разі його оплати, що підтверджується відповідними документами. Використовується для ведення податкового обліку податку на додану вартість.
Податкова накладна	Використовують для отримання права на податковий кредит з ПДВ та нарахування податкових зобов'язань
Бухгалтерська довідка	На підставі цього документа, як правило, здійснюють коригувальні записи в облікових регістрах у зв'язку з виправлення помилок в бухгалтерському обліку, а також для підтвердження операцій, значення яких було підтверджено розрахунковим шляхом. У випадку якщо господарська операція оформлюється бухгалтерською довідкою, то при її застосування обов'язково наводяться всі ті реквізити, які передбачені для первинних документів.

Безпосередньо облік заборгованості починається з моменту укладання договору, де вказуються сутність та конкретні умови угоди, обов'язки кожної з сторін щодо виконання умов домовленості та відповідальність сторін у випадку порушення таких зобов'язань. Договір вважається укладеним за умови його

юридичного підписання учасника або, крім того, завірення його нотаріально. Найбільш поширені: договори оренди, договори на видачу позик працівникам, господарські договори. Необхідно відмітити, що бюджетні установи як розпорядники та одержувачі бюджетних коштів у договорах про закупівлю товарів, робіт, послуг за бюджетні кошти згідно до норм діючого законодавства можуть передбачити попередню оплату, що призведе до утворення розрахунків в порядку планових платежів. При цьому попередня оплата (аванс) може здійснюватися лише в межах поставок поточного бюджетного року.

Договір містить необхідні відомості про господарську операцію, а також є письмовим свідченням, яке фіксує та підтверджує господарські операції, включаючи розпорядження та дозволи адміністрації власника на їх проведення. Договори можуть укладатися установами (крім довгострокових) винятково в межах бюджетних асигнувань, установлених кошторисами. Витрати за договорами, укладеними без відповідних бюджетних асигнувань або з перевищенням повноважень, не вважаються бюджетними зобов'язаннями і тому здійснюватися не можуть.

Договори підлягають реєстрації в Книзі обліку асигнувань та прийнятих зобов'язань. Після кожного зареєстрованого договору в Книзі виводять залишок кошторисних призначень у розрізі діючих кодів класифікації видатків, у межах яких установи надалі можуть приймати різні зобов'язання. Самі бухгалтерські записи формуються в момент переходу власності на товари (роботи, послуги), підставою для здійснення яких є первинні документи. На практиці установи досить часто не укладають договорів, а здійснюють придбання товарів на основі виставлених постачальником рахунків. Питання договірних відносин між двома сторонами кредитором та боржником регулює Цивільний кодекс України.

Під час відвантаження продукції дебіторам, можуть виникнути певні розбіжності з фактичною наявністю певного критерію та тим, що зазначений у супровідних документах: недостача/надлишок кількості продукції;

невідповідність якості; пошкоджений товар/продукція; заміна продукції (інша упаковка, інший вид). Внаслідок таких подій дебітор має право виставити претензію постачальнику, який може виправити ситуацію через заміну відповідної продукції або поверненням коштів.

Видача коштів на відрядження та господарські потреби підзвітними особам призводить до зростання дебіторської заборгованості та оформлюється або видатковим касовим ордером або через зарахування коштів на відповідні карткові рахунки підзвітних осіб. Кошти видаються за розпорядженням керівника установи та мають цільове призначення, витрачаються винятково на мету, на яку видані згідно за кодами бюджетної класифікації. Списання такої заборгованості відбувається через складання авансового звіту.

Для погашення дебіторської заборгованості використовують різноманітні платіжні документи – табл. 2.2.

Таблиця 2. 2. – Документи, що підтверджують факт погашення дебіторської заборгованості

Назва документу	Характеристика
Виписка банку (виписка казначейства)	Надається банківською установою або казначейством бюджетній установі та відображає стан поточного рахунку на певну дату (надходження та витрати, залишки).
Прибутковий касовий ордер (ПКО)	Застосовується для операцій щодо надходження готівки в касу установи внаслідок погашення заборгованості
Вексель (отримані)	Є цінним папером за допомогою якого дебітор може погасити свою заборгованість установі
Платіжне доручення	Є документом, в якому міститься письмове розпорядження власника рахунку (платника) обслуговуючому банку (казначейству) щодо перерахування з його рахунку певної суми на рахунок одержувача в тому або іншому банку.

З метою контролю та впорядкування обробки даних на підставі оформлених первинних документів можуть складати зведені облікові документи. Для прийняття зацікавленими особами адекватних та вчасних рішень щодо існуючої політики управління дебіторською заборгованістю в

процесі регулювання фінансово-господарського стану істотне значення мають актуальність і якість інформації про стан розрахунків з дебіторами, що формується на базі даних бухгалтерського обліку конкретних суб'єктів господарювання. Проте форма бухгалтерського обліку дебіторської заборгованості, яка рекомендована нормативно, не враховує специфіки даного активу, що зумовлює наявність різних ознак його класифікації і велику кількість методів оцінювання. Крім цього, облікові реєстри, що є рекомендовані для використання, не передбачають накопичення інформації про розрахунки з дебіторами різного рівня деталізації і узагальнення.

На рис. 2.1 наведено загальну схему первинного обліку дебіторської заборгованості в бюджетних установах.

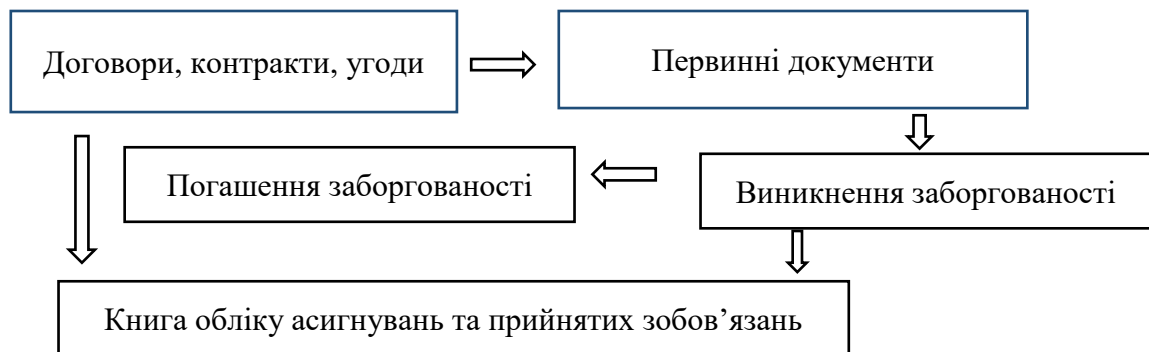

Рисунок 2.1. – Схема первинного обліку дебіторської заборгованості.

Всі первинні документи і облікові реєстри, які пройшли обробку до передачі їх за необхідністю в архів, зберігаються в бухгалтерії кожної установи протяго встановленого терміну.

Отже, документальне оформлення господарських операцій залежить від виду дебіторської заборгованості та включає документи щодо її виникнення та погашення. Кожен документ має своє призначення, побудову, відповідні вимоги до складання. Основу розрахункових операцій з дебіторами становлять укладені договори. Невід'ємною складовою процесу обліку дебіторської заборгованості є

правильність заповнення та своєчасність формування відповідного документа, здійснення контролю з метою недопущення подальших помилок.

2.2. Організація аналітичного та синтетичного обліку дебіторської заборогованості

Організація обліку дебіторської заборогованості передбачає і ведення аналітичного та синтетичного обліку, що дозволяє отримати деталізовані та узагальнені показники, сформувані звітні дані. До основних завдань обліку розрахунків з різними дебіторами відносять:

- своєчасне та правильне оформлення операцій щодо руху грошових коштів та розрахунків;
- контроль стосовно використання коштів у розрахунках тільки за цільовим призначенням
- контроль за проведенням та дотриманням форм проведених розрахунків, які встановлені в укладених договорах;
- своєчасне звіряння розрахунків з дебіторами для виключення простроченої заборогованості.

Для нарахування зобов'язань, доходів та витрат Для нарахування зобов'язань, доходів та витрат необхідно отримати від контрагентів первинні документи або сторити їх самостійно. Всі господарські операції повинні відображені в облікових регістрах у тому звітному періоді, в якому вони були здійсненні, а також відображені на рахунках обліку.

Для обліку й узагальнення сформованої інформації про дебіторську заборогованість, яка не виникає в процесі звичайної діяльності та буде погашена тільки після завершення звітного року, бюджетні установа використовують рахунок 20 «Довгострокова дебіторська заборогованість». На цьому рахунку узагальнюють інформацію за довгостроковими кредитами,

наданими з державного державного або місцевого бюджету відповідно до діючого законодавства. За дебетом рахунку відображають виникнення, збільшення заборгованості, а за кредитом – її погашення чи списання. До рахунку відкривають різні субрахунки, характеристика яких наведена в додатку Г. Проте, слід відмітити, що для установ бюджетної сфери така заборгованість не є характерною.

В процесі нормальної діяльності установи мають поточну дебіторську заборгованість, для відображення якої використовують рахунок 21 «Поточна дебіторська заборгованість». За дебетом рахунку відображають виникнення, збільшення заборгованості, а за кредитом – її погашення чи списання. До рахунку відкривають різні субрахунки, характеристика яких наведена в додатку Г.

Відповідно до НП(С)БОДС 134 «Фінансові інструменти» фінансові активи або фінансові зобов'язання, що виникають внаслідок заключення твердих контрактів на придбання або продаж ресурсів (робіт, послуг), відображаються в балансі установи після виникнення права на отримання активу або зобов'язання на його передачу. Тобто у випадку придбання товару (робіт, послуг) відображають у сумі попередньої оплати дебіторську заборгованість на дату перерахування коштів виникає право отримати активи або у сумі післяоплати дебіторську заборгованість на дату відвантаження виникає право отримати гроші. Такі розрахунки здійснюються при рівномірних, постійних поставках товарно-матеріальних цінностей шляхом періодичного перерахування коштів у визначені строки і в установлених розмірах незалежно від отриманих цінностей, згідно умов договору.

Отже, відображення операцій щодо виникнення дебіторської заборгованості та її списання залежить від самої природи такої заборгованості – об'єкта її виникнення.

Розглянемо найбільш типові операції по розрахункам з різними дебіторами, які мають місце в процесі функціонування бюджетної установи під час виконання нею кошторису.

Бюджетна установа не є платником ПДВ отримала попередню оплату за платні послуги в сумі 3000, собівартість яких за укладеним Актом про надання послуг становила – 5000 грн.

Таблиця 2.3 – Відображення в обліку розрахунків з покпцми і замовникам за надані послуги

№ з/п	Зміст	Кореспондуючі рахунки		Сума, грн.
		Дебет	Кредит	
1	Отримано попередню оплату	2313	6214	3000
2	Надано послуги	2111	7111	5000
3	Списано на витрати собівартість послуг	8211	1613	5000
4	Здійснено остаточний розрахунок	2311	2111	2000
5	Проведено залік заборгованості	6214	2111	3000

Одним з найбільш поширених видів розрахунків з дебіторами є розрахунки в порядку планових платежів. В такому випадку передбачена оплата товарів не за окремими операціями, а через періодичне перерахування коштів у строки і розміри, передбачені договором та в межах планових асигнувань, в платіжних дорученнях на перерахування планових платежів у граф призначення платежу зазначають «плановий платіж за договором від - _ 20_», а також строк платежу і цільове призначення перерахованих коштів. Кожного місяця постачальник і покупець проводять звіряння стану своїх розрахунків на підставі фактично отриманих матеріальних цінностей та проведених проплат і здійснюють необхідні перерахунки.

Остаточні розрахунки, як правило, проводять останнім платежом місяця, щоб на звітну дату взаєна заборгованість була мінімальною – табл. 2.4.

Бюджетна установа є не платником ПДВ здійснила попередню оплату за матеріали в сумі 3600 з ПДВ, протягом місяця було отримано матеріалів на суму 2400 грн з ПДВ.

Таблиця 2.4 – Відображення в обліку розрахунків в порядку планових платежів

№ з/п	Зміст	Кореспондуючі рахунки		Сума, грн.
		Дебет	Кредит	
1	Здійснено попередню оплату	2111	2313	3600
2	Отримано матеріали від постачальника	1511	2111	2400
3	Здійснено остаточний розрахунок в кінці місяця	2311	2111	600

Для установ бюджетного сектору характерною є наявність значних обсягів дебіторської заборгованості по розрахункам з підзвітними особами щодо службових відряджень та витрат на господарські потреби.

Працівник бюджетної установи перебував у відрядженні, з каси йому було видано аванс у сумі 6000 грн. відповідно до авансового звіту витрати на відрядження становили 5600 грн, залишок коштів було повернуто до каси

Таблиця 2.5 – Відображення в обліку розрахунків з підзвітними особами

№ з/п	Зміст	Кореспондуючі рахунки		Сума, грн.
		Дебет	Кредит	
1	Видано з каси в підзвіт	2116	2211	6000
2	Відображено витрати на відрядження	8411	2116	5600
3	Повернуто в куся невикористані підзвітні суми	2211	2116	400

Також до розрахунків з різними дебіторами відносяться і розрахунки з відшкодування завданих збитків. Розмір збитків оцінюються згідно до діючих національних стандартів і проводиться оціночною комісією.

Під час проведення в бюджетній установі інвентаризації було встановлено нестачу нематеріального активу. За результатами винною особою визнано

бухгалтера. До відшкодування було нараховано суму збитків з винного 2000 грн. Всю суму завданого збитку було утримано із заробітної плати.

Таблиця 2.6 – Відображення в обліку розрахунків з відшкодування завданих збитків

№ з/п	Зміст	Кореспондуючі рахунки		Сума, грн.
		Дебет	Кредит	
1	Нараховано суму до відшкодування	2115	7411	1000
		7411	5511	
2	Нараховано суму до відшкодування (яка підлягає перерахуванню до бюджету)	2115	6312	1000
3	Перераховано до бюджету	6312	2313	1000
4	Утримано із зарплати	6511	2115	2000

Якщо в установі нараховують лікарняні за рахунок коштів фонду соціального страхування, в такому випадку розрахунки проводять за допомогою субрахунку 2114 «Дебіторська заборгованість за розрахунками із соціального страхування».

У випадках зарахування в поточному періоді коштів на відповідні реєстраційні рахунки як повернення дебіторської заборгованості, яка виникла у попередніх бюджетних періодах з одночасним коригуванням результату виконання кошторису, використовують субрахунок 2117 «Інша поточна дебіторська заборгованість». На цьому ж субрахунку відображають й інші види дебіторської заборгованості – табл. 2.7.

Аналітичний облік ведуть у розрізі видів дебіторської заборгованості та за кожним дебітором установи.

На балансі установи також може бути відображена і сумнівна дебіторська заборгованість:

- Дт 5512 «Накопичені фінансові результати виконання кошторису» - Кт 21 «Поточна дебіторська заборгованість»
- а також на позабалансовому рахунку Дт 071 «Списана дебіторська

заборгованість розпорядників бюджетних коштів».

При списанні дебіторської заборгованості коригується і податкове зобов'язання з ПДВ у зв'язку зі зміною бази оподаткування.

Таблиця 2.7 – Відображення в обліку розрахунків з іншими дебіторами

№ з/п	Зміст	Кореспондуючі рахунки		Сума, грн.
		Дебет	Кредит	
1	Нараховано лікарняні	2114	6511	1000
2	Отримано кошти на виплату лікарняних	2314	2114	1000
3	Виплачено лікарняні	6511	2314	1000
4	Повернення дебіторської заборгованості, яка виникла у попередніх бюджетних періодах	2313	2117	12000
5	Перерахування коштів до доходів відповідного бюджету	5512	2313	12000
6	Спалено за підписку журналу	2117	2313	7500
7	Віднесено на витрати майбутніх періодів підписку за 1-е півріччя наступного року	2911	2117	4000
8	Віднесено на витрати підписку за 2-е півріччя поточного року	8013	2117	3500
9	Нараховано орендну плату орендарю	21117	7411	12000
10	Отримано в касу орендну плату	2211	2117	12000
11	Нараховано дохід від депозиту	2117	7311	36000
12	Отримано кошти	2313	2117	36000

Розрахунки з відшкодування завданих збитків відображаються в меморіальних ордерах 1, 2, 3, 8, 9, 10, 12, 13. За результатами звітнього місяця облік розрахунків у порядку планових платежів відображаються в меморіальному ордері 7. Розрахунки з підзвітними особами відображаються в меморіальному ордері 8. Протягом звітнього місяця облік розрахунків з іншими дебіторами відображаються в меморіальному ордері 4. За цим же меморіальним ордером можуть вести облік розрахунків з покупцями і замовниками. Всі записи в меморіальних ордерах здійснюють позиційним способом, для кожного дебітора відводять необхідну кількість рядків для відображення операцій протягом місяця. В кінці звітнього місяця визначають підсумки за

меморіальними ордерами і отримані дані у вигляді відповідної кореспонденції субрахунків записують до книги Журнал-головна.

На основі якої потім складають оборотну відомість за синтетичними рахунками, баланс та інші звітні форми.

Складання бухгалтерської звітності є завершальним етапом облікового процесу, що базується на даних аналітичного та синтетичного обліку установи.

Інформацію про дебіторську заборгованість у розрізі довгострокової та поточної. розкривають у Балансі (ф. 1дс), у 7 розділі Приміток до фінансової звітності (ф. 5дс) наводять причини та пояснення, формах бюджетної звітності – Звіт про заборгованість з бюджетними коштами (ф. 7). Дебіторська заборгованість з терміном позовної давності в балансі не відображається.

Таким чином, організація ведення обліку дебіторської заборгованості передбачає формування достовірної облікової інформації у розрізі кожного дебітора бюджетної установи задля контролю термінів її погашення.

2.3. Порядок проведення інвентаризації дебіторської заборгованості

Одним з методів здійснення контролю за дебіторською заборгованістю є проведення інвентаризації. Саме через проведення інвентаризації можна забезпечити повноту та достовірність відображеної облікової інформації, відповідність критеріям визнання та оцінки. Всі зобов'язання установ підлягають суцільній інвентаризації. Також необхідно здійснювати попередній контроль розрахунків з контрагентами через ретельний підбір клієнтів з метою мінімізації імовірності невиконання ними зобов'язань.

Процес проведення інвентаризації дебіторської заборгованості передбачає звіряння документів і записів у реєстрах обліку і перевірки обґрунтованості сум, відображених на відповідних рахунках, та оформлюються Актом інвентаризації. В ході проведення інвентаризації всім дебіторам бюджетної установи необхідно

пережати сформовані виписки з аналітичних рахунків про їх заборогованість, які пред'являються інвентаризаційній комісії для підтвердження реальності відображення заборгованості. Дебітори установи повинні підтвердити таку заборгованість або заявити свої заперечення щодо неї. Відповідь повинні надати у строк не пізніше п'яти робочих днів з дня отримання запиту від установи-кредитора. Всі питання стосовно контролю дебіторської заборгованості дозволяють підвищити імовірність погашення боргу, і відповідно, зменшити ризик з перетворення її в безнадійну, що, в свою чергу, позитивно відображається на діяльності установи.

Предметом контролю дебіторської заборгованості є господарські процеси та операції, пов'язані з виникненням, існуванням та списанням даної заборгованості.

Об'єктами контролю є елементи облікової політики, операції з обліку, записи в регістрах та звітності.

Під час проведення інвентаризації розрахунків шляхом документальної перевірки встановлюються:

- правильність розрахунків із банками, контролюючими органами, іншими установами і підприємствами;
- заборгованість підзвітних осіб, а також правильність і обґрунтованість сум заборгованості по нестачам і крадіжкам через перевірку причин, які затримують розгляд серіалів щодо виявленої нестачі та віднесення її на винних осіб або списання у встановленому порядку;
- правильність і обґрунтованість сум дебіторської заборгованості.

До акту інвентаризації розрахунків додається довідка про дебіторську заборогованість, щодо якої строк позовної давності минув, із зазначенням найменування і місцезнаходження таких дебіторів, суми, причини, дати і підстави виникнення. В окремих випадках, коли до кінця звітного періоду розбіжності не були усунені або залишилися нез'ясованими, розрахунки з

дебіторами і кредиторами відображаються кожною з сторін у сумах, які впливають із записів у бухгалтерському обліку такої сторони і визнаються нею правильними.

Інвентаризаційна комісія шляхом документальної перевірки повинна також установити правильність і обґрунтованість сум дебіторської, заборгованості, чи вжито заходів для стягнення дебіторської заборгованості у встановленому порядку.

Розпрядники коштів нижчого рівня повинні передати за відомчою підпорядкованістю затверджений акт установі вищого рівня для прийняття рішення щодо доцільності списання. Для установ, що мають подвійну підпорядкованість, таке рішення приймається установою вищого рівня, яка затверджує кошторис.

Слід також відмітити, що списувати безнадійну дебіторську заборгованість без проведення інвентаризації не можна. згідно до ЦКУ позовна давність – це строк, у межах якого особа може звернутися до суду з вимогою про захист свого цивільного права або інтересу. Загальна позовна давність установлюється тривалістю в три роки, за домовленістю сторін її можна збільшити через укладання відповідного договору. Списання дебіторської заборгованості в бюджетних установах заборонене, якщо така заборгованість поточна і не безнадійна. Коли у договорі для дебітора не визначена дата платежу, поточну заборгованість можна перекваліфікувати у прострочену на тридцятий день після складання рахунку на оплату. Невчасно повернена заборгованість є найбільш небезпечною, оскільки майже не піддається прогнозуванню. Для попередження фактів виникнення простроченої дебіторської заборгованості установа може використовувати такі інструменти як спостереження за дебітором, встановлення певних обмежень.

Також списання боргу внаслідок неплатоспроможності боржника не є підставою для скасування заборгованості. Заборгованість слід відображати поза балансом не менше п'яти років з часу списання для спостереження за

можливістю її справляння у випадку зміни майнового стану боржника.

Ретельно слід перевірити і відобразити в довідці суми дебіторської заборгованості, списані з балансу внаслідок неплатоспроможності відповідача і неможливості звернення стягнення на його майно, як то:

- обґрунтованість списання цієї заборгованості;
- правильність обліку списаної заборгованості за балансом;
- здійснення нагляду за можливістю її утримання у випадках зміни майнового становища боржників.

Безнадійна дебіторська заборгованість обліковується на відповідному позабалансовому рахунку.

В бухгалтерському обліку списання дебіторської заборгованості відображається наступним чином – табл. 2.8.

Таблиця 2.8 – Відображення в обліку списання дебіторської заборгованості

№ з/п	Зміст	Кореспондуючі рахунки		Сума, грн.
		Дебет	Кредит	
1	Списання сум дебіторської заборгованості після закінчення терміну позовної давності	5511	2115	10000
2	Облік на позабалансовому рахунку	073		10000
3	Списання сум дебіторської заборгованості після закінчення терміну позовної давності	5512	2116	1200

Отже, проведення інвентаризації дебіторської заборгованості дозволяє забезпечити повноту та достовірність відображеної облікової інформації, перевірити термін її давності.

РОЗДІЛ 3. ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ОБЛІКУ І КОНТРОЛЮ ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ

3.1. Вдосконалення організації обліку дебіторської заборгованості

Актуальними в системі управління дебіторською заборгованістю для бюджетних установ є питання, пов'язані з організацією її обліку. Принципова роль при цьому відводиться обліковій політиці як найважливішому елементу забезпечення достовірної, своєчасної, надійної інформації створення організаційно-методичного забезпечення. Здійснення ефективного контролю та управління дебіторською заборгованістю з метою її своєчасного погашення дебіторами сприяє правильному визначенню облікової політики щодо дебіторської заборгованості в частині її оцінки, визнання, організації раціонального документообігу, проведення інвентаризації розрахунків з дебіторами, застосування рахунків в бухгалтерському обліку.

Реалізація формування облікової політики відбувається на:

- підготовчій стадії – аналізують умови функціонування закладу, організаційну структуру, фактичний стан системи обліку та внутрішнього контролю, формулюють мету та основні завдання облікової політики;

- поточній стадії – встановлення напрямів облікової політики, розробка необхідної робочої документації, підготовка проекту, з урахуванням найефективніших методів бухгалтерського обліку задля забезпечення належного планування кошторису та складання фінансової звітності;

- контрольній стадії – вирішення проблем, що утворилися в процесі впровадження облікової політики, внесення змін за необхідності, контроль за процесом дотримання.

Різноманітність видів, розгалуженість структури дебіторської заборгованості вимагають особливих підходів та деталізації способів її обліку,

що необхідно розкрити в обліковій політиці:

- організація документального супроводження дебіторської заборгованості, що дозволить своєчасно виявляти проблеми та заходи щодо відновлення платоспроможності дебіторів;
- терміни, порядок проведення інвентаризації;
- алгоритм застосування рахунків і реєстрів обліку дебіторської заборгованості;
- інші розшифровки, пов'язані з відображенням дебіторської заборгованості в обліку.

З цією метою визначимо принципи, методи, які слід використовувати при веденні бухгалтерського обліку і складанні фінансової звітності щодо дебіторської заборгованості. За загальним правилом облікова політика використовується щодо подій та господарських операцій з моменту їх виникнення (табл. 3.1).

Таблиця 3.1 - Елементи облікової політики щодо обліку дебіторської заборгованості

Елемент облікової політики	Характеристика елементу облікової політики
Класифікація та аналітика дебіторської заборгованості	Необхідно передбачити та закріпити перелік класифікаційних ознак та види, на які поділяється дебіторська заборгованість для тих чи інших управлінських потреб та вказати відповідно до обраної класифікації розрізи аналітики для обліку заборгованості.
Визнання заборгованості сумнівною	Зазначаються критерії визнання дебіторської заборгованості сумнівною і джерела отримання інформації, а саме: прострочення боржником терміну погашення; порушення справи про визнання боржника банкрутом
Порядок проведення інвентаризації	Визначити термін проведення інвентаризації дебіторської заборгованості
Визнання заборгованості безнадійною	Визначаються критерії віднесення дебіторської заборгованості до безнадійної відповідно до бухгалтерського та податкового законодавства.
Порядок списання безнадійної заборгованості	Зазначити порядок, за яким списується безнадійна заборгованість, зокрема закріпити те, що заборгованість списується з балансу відповідно до розпорядження керівника на підставі проведеної інвентаризації та письмового обґрунтування доцільності списання.

Враховуючи викладене, більш детально в обліковій політиці бюджетної установи необхідно розкрити інформацію про:

- порядок класифікації дебіторської заборгованості – з позиції дебітора (постачальники, покупці, замовники, підрядники, персонал та ін.), за термінами надходження оплати (аванси видані, прострочена та відстрочена заборгованість), за терміном (короткострокова і довгострокова);
- умови визнання дебіторської заборгованості – виникнення дебіторської заборгованості: при здійсненні господарських операцій, при відображенні боргів, в ситуації розбіжності дати реалізації товарів, робіт, послуг з датою розрахунків;
- види первинних документів, які використовуються в процесі розрахунків з дебіторами, порядок їх заповнення та прийняття до обліку;
- порядок та момент нарахування та погашення заборгованості;
- організацію аналітичного обліку дебіторської заборгованості (в розрізі дебіторів, договорів та ін.);
- порядок визнання дебіторської заборгованості сумнівною та безнадійною;
- процес погашення простроченої заборгованості та відображення в обліку таких операцій;
- проведення інвентаризації дебіторської заборгованості;
- інші організаційно-правові аспекти (порядок передачі права власності, контроль за продукцією та ін.).

З метою раціонального ведення поточного обліку, на нашу думку, установи повинні звернути увагу на розробку та використання субрахунків четвертого порядку, що дозволить систематизувати інформацію в розрізі основних видів дебіторської заборгованості, контролювати стан розрахунків, формувати інформацію необхідну для оперативного контролю та прийняття

невідкладних управлінських рішень. Ці питання можна розв'язати і за рахунок автоматизації обліку дебіторської заборгованості, налагодження взаємодії різних інформаційних систем між собою, між різними рівнями і групами. Класифікація дебіторської заборгованості буде залежати від специфіки діяльності конкретної установи.

Певним пробелемним моментом для кожної установи є списання простроченої дебіторської заборгованості. На нашу думку, можна застосовувати наступний алгоритм:

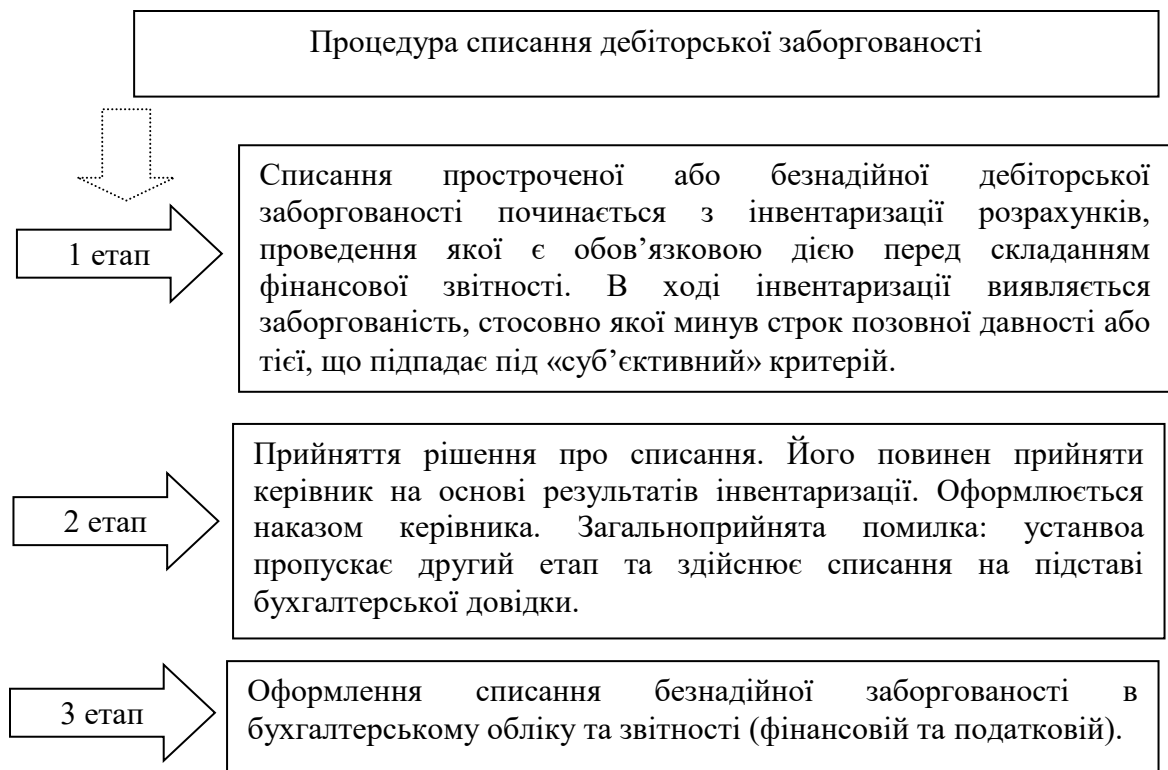

Рисунок 3.1 – Алгоритм списання дебіторської заборгованості.

Для більшого контролю над розрахунками зі своїми дебіторами створити окремий меморіальний ордер № 4а «Накопичувальна відомість за простроченими та безнадійними розрахунками з дебіторами».

Отже, облікова політика установи щодо обліку дебіторської заборгованості включає в себе методичні, організаційно-управлінські та правові аспекти.

3.2. Методика проведення внутрішнього контролю дебіторської заборгованості

Однією з функцій управління окремою бюджетною установою є внутрішній контроль, основним завданням якого є об'єктивне вивчення стану справ, виявлення та попередження тих факторів і умов, які негативно впливають на виконання прийнятих рішень і досягнення поставленої мети, та доведення цієї інформації до органу управління. Кожна бюджетна установа повинна запроваджувати та підтримувати такі заходи внутрішнього контролю, які б забезпечували рівень ризиків, який не перевищує попередньо визначений допустимий рівень. Правильно сформована контрольна система здатна навіть без зовнішніх впливів попереджувати значні обсяги порушень. Процес внутрішнього контролю передбачає реалізацію комплексу заходів з метою досягнення поставлених завдань за умов забезпечення дотримання законності та ефективності використання коштів бюджету. Якість організації та здійснення процедур внутрішнього контролю впливає і на ефективність проведення зовнішнього контролю.

Система внутрішнього контролю передбачає тісну взаємодію суб'єкта, об'єкта і засобів контролю. Суб'єктами контролю є персонал, інвентаризаційні комісії, головні розпорядники коштів. Об'єктами є: діяльність установи; активи і пасиви; результати діяльності. Засобами контролю є різні методи, прийоми і процедури, за допомогою яких можна визначити і попередити виникнення в стані та діяльності об'єктів контролю невідповідності чинній нормативно-правовій бази й визначеним цілям. Забезпечити ефективність внутрішнього контролю необхідно через:

- формулюванн завдань та показників їх визначення стосовно кожного контрольного процесу;
- створення моделі організації контрольного процесу;

– конкретизації заходів щодо зменшення ризику відхилення від поставленої мети.

Ефективність системи внутрішнього контролю перебуває в залежності від правильної організації системи інформаційних потоків. В процесі організації системи внутрішнього контролю повинні братися до уваги основні принципи її ефективності, дотримання яких є ключовою умовою успішного функціонування системи. Всі вони взаємопов'язані, порядок їх поєднання залежить від конкретних обставин. Основними елементами в системі контролю є мета, завдання, принципи, методи – рис. 3.2.

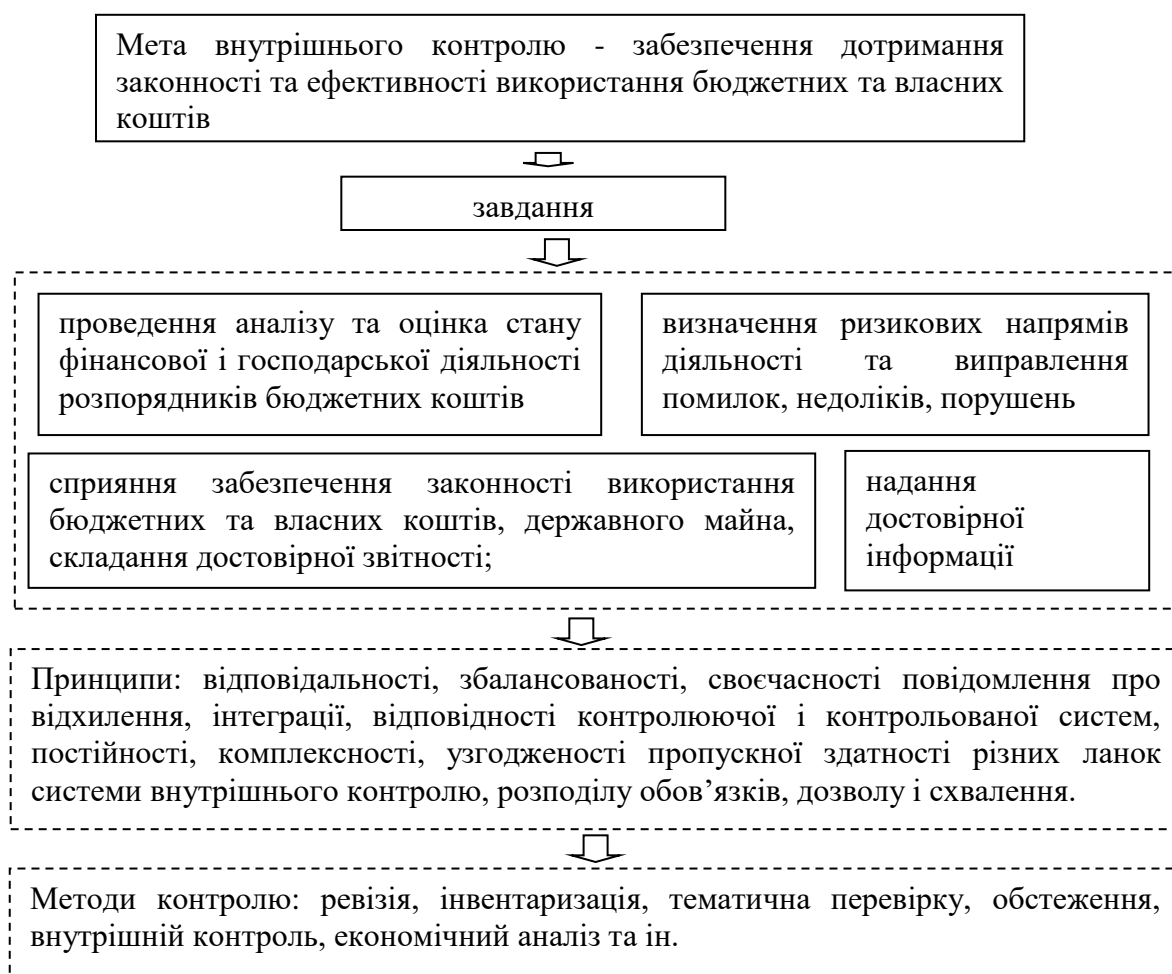

Рисунок 3.2. – Основні елементи внутрішнього контролю

Систематичні заходи внутрішнього контролю здійснюються постійно

протягом усього періоду функціонування об'єкта контролю за фактами діяльності, що відбуваються постійно. Епізодичні заходи внутрішнього контролю передбачають здійснення контрольних дій у разі необхідності перевірки певних фактів діяльності у визначений суб'єктом контролю термін

Більш детально визначимо питання проведення внутрішнього контролю за темою дослідження. Контроль операцій з дебіторською заборгованістю повинен підвищити рівень відповідальності контрагентів щодо її погашення та забезпечити своєчасність руху грошових потоків в установі. Він є тим засобом, що може визначити її достовірне відображення у фінансовій звітності, сприяти підвищенню якості зібраної інформації, прозорості та достовірності даних щодо проведених розрахункових операцій – рис. 3.3

Рисунок 3.3. – Процес внутрішнього контролю дебіторської заборгованості

Предметом внутрішнього контролю дебіторської заборгованості є господарські процеси та операції, пов'язані з виникненням, існуванням та списанням даної заборгованості. Об'єктами - елементи облікової політики, операції з обліку, записи в регістрах та звітності.

Організація внутрішнього контролю реалізується через планування; виконання контрольних заходів; визначення результатів та подальший контроль за ходом виконання рекомендацій за результатами здійсненої перевірки.

В процесі здійснення контрольних процедур перевіряючій буде використовувати робочі документи. Так перевірку розрахунків із різними дебіторами доцільно провести за окремими балансовими рахунками 20 та 21, з'ясовуючі відповідність сум заборгованості на момент перевірки за регістрами аналітичного й синтетичного обліку розрахунків. Якщо при цьому будуть виявлені розбіжності, то оформити їх можна за допомогою робочого документу «Відомість з перевірки показників синтетичного й аналітичного обліку дебіторської заборгованості» - табл. 3.2.

Таблиця 3.2. - Відомість з перевірки показників синтетичного й аналітичного обліку дебіторської заборгованості

Місяць, рік	Обліковий регістр	Синтетичний облік		Аналітичний облік		Сума відхилень ()	причини	примітки
		рахунок	сума	рахунок	сума			
Жовтень, 2021	Меморіальний ордер № 7	21	23756,78	2111	23440,00	-316,78	Не враховано залишки	
разом		х	23756,78	х	23440,00	-316,78	х	х

Відомість підписується головним бухгалтером та керівником, її можна складати в кінці кожного місяця, що забезпечить повну реєстрацію фактів

господарського життя та дозволить виявити розбіжності у сумі заборгованості дебіторів та причини їх виникнення.

Здійснення контрольних процедур дозволить своєчасно встановлювати порушення щодо платіжної дисципліни, висувати претензії щодо виникнення боргів та попереджувати їх виникнення у майбутньому. Вважаємо, що такі порушення повинні бути документально підтверджені, з цією метою розроблено робочий документ контролера “Відомість з перевірки показників головної книги та фінансової звітності щодо операцій з монетарною і немонетарною дебіторською заборгованістю” – табл 3.3.

Таблиця 3.3. - Відомість з перевірки показників книги Журнал-головна та фінансової звітності щодо дебіторської заборгованості

Форма звітності	Код рядка	Показники (стаття)	Рахунок	Залишки на рахунках					
				на початок періоду перевірки			на кінець періоду перевірки		
				за формою звітності	за головною книгою	відхилен ь	за формою звітності	за головною книгою	відхилен ь
Баланс ф. 1дс	1150	Інша поточна дебіторська заборгованість	2117	23456,76	23456,76	-	24456,76	23456,76	-1000
разом				23456,76	23456,76	-	24456,76	23456,76	-1000

Застосування даного документу дозволить виявляти розбіжності у формі № 1 “Баланс” та № 5 “Примітки до річної фінансової звітності”. Наприклад, згорнене сальдо в балансі деякі бухгалтери іноді неправильно приховують з метою свідомого зменшення сум дебіторської заборгованості та з метою викривлення дійсного стану розрахунків. Тому фактичні залишки дебіторської заборгованості на момент перевірки необхідно зіставляти із регістрами бухгалтерського обліку, що дозволить виявити не тільки відхилення, але й їх причини.

Отже, вищезазначені порушення при перевірці операцій з дебіторської заборгованості повинні прийматися до уваги як бухгалтерами установ для їх уникнення, так і контролерами з метою надання пропозицій щодо їх вирішення

За результатами здійсненої внутрішньої перевірки контролер повинен скласти підсумковий документ – “Звіт про результати внутрішнього контролю дебіторської заборгованості”, в якому наводиться інформація про вид порушення; відповідальність осіб за проведення контролю; період, в якому були допущені помилки і порушення та їх причини; як і ким виявлені помилки; наслідки виявлених порушень; прийняття заходів щодо усунення порушень та помилок. Такий звіт спрямований на отримання облікової інформації про хід здійсненої перевірки.

Таким чином, здійснення процесу внутрішнього контролю дозволить сформувати належне інформаційне підґрунтя для прийняття управлінських рішень або їх коригування для досягнення поставлених цілей, своєчасно виявляти ризики. Проведення внутрішнього контролю операцій з дебіторською заборгованістю за наведеною методикою надасть можливість виявити обґрунтованість сум дебіторської заборгованості та правильність відображення на рахунках бухгалтерського обліку та у фінансовій звітності, а також приймати ефективні та зважені рішення на основі отриманої облікової інформації.

ВИСНОВКИ

Дебіторська заборгованість займає значну частку в оборотних активах бюджетних установ. Вона виступає як борги інших установ або фізичних осіб за виплатами установі. основною причиною її виникнення є здійснення попередньої оплати за товари, роботи, послуги.

Поява дебіторської заборгованості є об'єктивним процесом, який зумовлений існуванням різних ризиків під час проведення взаєморозрахунків між контрагентами за результатами проведених господарських операцій. Існують різні класифікаційні ознаки дебіторської заборгованості. Для цілей бухгалтерського обліку її класифікують у розрізі рахунків плану рахунків СДС. В обліку її відображають за первісною вартістю.

Через здійснення ретельного контролю за строками утворення заборгованості можна забезпечити своєчасність її стягнення та не допустити втрати боржника у зобов'язанні, встановити достовірність відображених даних щодо розрахунків з різними дебіторами. документальне оформлення господарських операцій залежить від виду дебіторської заборгованості та включає документи щодо її виникнення та погашення. Кожний документ має своє призначення, побудову, відповідні вимоги до складання. Невід'ємною складовою процесу обліку дебіторської заборгованості є правильність заповнення та своєчасність формування відповідного документа, здійсненні контролю з метою недопущення помилок.

Організація обліку дебіторської заборгованості передбачає і ведення аналітичного та синтетичного обліку, що дозволяє отримати деталізовані та узагальнені показники, сформувані звітні дані. Інформацію про дебіторську заборгованість розкривають у Балансі (ф. 1дс), Примітках до фінансової звітності (ф. 5дс)

Одним з методів здійснення контролю за дебіторською заборгованістю є проведення інвентаризації. Процес проведення інвентаризації дебіторської заборгованості передбачає звіряння документів і записів у реєстрах обліку і перевірки обґрунтованості сум, відображених на відповідних рахунках, та оформлюються Актом інвентаризації.

Актуальними в системі управління дебіторською заборгованістю для бюджетних установ є питання, пов'язані з організацією її обліку. Розглянуто вдосконалення в частині облікової політики розрахунків з дебіторами через визначення основних облікових елементів. Було визначено принципи, методи, які слід використовувати при веденні бухгалтерського обліку і складанні фінансової звітності щодо дебіторської заборгованості.

Також необхідно запровадити здійснення внутрішнього контролю за операціями з дебіторами, щомісяця робити аналіз та порівняння з попередніми періодами з метою визначення динаміки зростання чи зменшення негативних факторів. Здійснення процесу внутрішнього контролю дозволить сформулювати належне інформаційне підґрунтя для прийняття управлінських рішень або їх коригування для досягнення поставлених цілей, своєчасно виявляти ризики. Проведення внутрішнього контролю операцій з дебіторською заборгованістю за наведеною методикою надасть можливість виявити обґрунтованість сум дебіторської заборгованості та правильність відображення на рахунках бухгалтерського обліку та у фінансовій звітності, а також приймати ефективні та зважені рішення на основі отриманої облікової інформації.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Білик, М.Д. Управління дебіторською заборгованістю. *Фінанси України*. - 2017. Вип. 12. С. 24-36.
2. Белозерцев В.С. Проблеми управління дебіторською заборгованістю підприємств оптової торгівлі: навчальний посібник. Дніпро: ДНУ ім. О. Гончара, 2015. 8-18 с.
3. Белокоз О. Внутрішній аудит дебіторської та кредиторської заборгованостей / О. Белокоз // *Економічний аналіз : зб. наук. праць*. – Тернопіль, 2017. – Вип. 9. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://archive.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Ecan/2017_9_1/pdf/byelokoz.PDF.
4. Бутинець Ф.Ф. Бухгалтерський фінансовий облік: підручник для студ. спец. «Облік і оподаткування». Житомир: ЖІТІ, 2017 48-52 с.
5. Бюджетний кодекс України : Закон України від 08.07.2010 № 2456-VI. Відомості Верховної Ради України. 2010. № 50–51. Ст. 572. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17#Text> (дата звернення: 19.10.2020).
6. Владика О. Є. Шляхи вдосконалення обліку розрахунків з покупцями і замовниками [Електронний ресурс] / О. Є. Владика // Молодий вчений. - 2016. - № 12.1. - С. 677-681. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/molv_2016_1
7. Головін, С. Дискусійні питання розрахунку резерву сумнівних боргів. Бухгалтерський облік і аудит. 2015. Вип. 5. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: URL: <http://proektuvannja-bankiv-i-bankivskih-shovish-nor9561.html>
8. Городянська Л.О. Особливості організації обліку дебіторської заборгованості у бюджетній установі / Л.О. Городянська // Бухгалтерський облік

і аудит. 2016. № 6. С. 9–16.

9. Гуня В.О. Удосконалення класифікації дебіторської заборгованості та її відображення у фінансовій звітності підприємств / В.О. Гуня // *Економічний простір*. — 2014. — № 19. — С. 124—131.

10. Гуцайлюк Л. Ризики в системі обліку кредиторської заборгованості бюджетних установ / Л. Гуцайлюк // *Галицький економічний вісник*. 2015. № 4(33), с. 186–191 (фінансово-обліково-аналітичні аспекти) 10.

11. Гуцаленко Л. В. Внутрішньогосподарський контроль. [текст]: навч. посіб. / Л. В. Гуцаленко, М. М. Коцупатрий, У. О. Марчук – К.: «Центр учбової літератури», 2016.

12. Гуцаленко Л.В. Контроль дебіторської заборгованості: організація і методика здійснення / Л. В. Гуцаленко, І. С. Слободянюк // *Економічні науки*. – Серія «Облік і фінанси». – Випуск 8 (29). – Ч. 2. 2018 46-48 с. .

13. Definition of 'Accounts Receivable' The Economic Times : website. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : URL: <https://economictimes.indiatimes.com/definition/accounts-receivable>

14. Дебіторська заборгованість бюджетних установ: правові аспекти, повернення заборгованості та облік [Електронний ресурс]. – Режим доступу: URL : <https://rbb.radnyk.ua/posts/debitorska-zaborgovanist-byudzhethnyh-ustanov-pravovi-aspekty-povernennya-zaborgovanosti-ta-oblik/>

15. Дідик А.М. Бюджетні установи: облік, оподаткування та звітність: навч. посіб./ Дідик А.М., Лемішовський В.І.- Львів: Видавництво «Апріорі», 2017.- 168 с.

16. Дідоренко Т. В. Завдання та принципи побудови обліку розрахунків з покупцями і замовниками / Т. В. Дідоренко, І. М. Белова // *Сталий розвиток економіки*. - 2017. - № 3. - С. 217-220. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/sre_2015_3_3

17. Дідоренко, Тетяна. Шляхи удосконалення обліку та контролю

розрахунків з покупцями і замовниками / Тетяна Дідоренко // Всеукр. наук.-практ. конф. з міжнар. участю / редкол. : Б. О. Язлюк, П. Р. Пуцентейло, Ю. І. Гайда; відп. за вип. П. Р. Пуцентейло. - Тернопіль : Економічна думка, 2015. - С. 96-97

18. Добровольська О.В. Сучасна система організації контролю за дебіторською заборгованістю підприємств/ О. В. Добровольська // *Вісник Запорізького національного університету*. - 2016. - № 1. 21-36 с.

19. Єрохін К. Формування і відображення резерву сумнівних боргів у бухгалтерському обліку / К. Єрохін. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/DG090615.html. (дата звернення: 05.06.2020).

20. Заверуха Т.С. Дебіторська заборгованість бюджетних установ та шляхи її зниження/ Т.С. Заверуха // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: URL: http://sophus.at.ua/publ/2016_03_31_lviv/sekcija_section_8_2016_03_31/debitorska_zaborgovanist_bjudzhetnikh_ustanov_ta_shljakhi_jiji_znizhennja/122-1-0-1840

21. Золотухін О. Облік дебіторської та кредиторської заборгованості. Вісник. 2015. № 20. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : URL : <http://www.visnuk.com.ua/ua/pubs/id/8329>

22. Івченко Л. В., Ходзицька В. В. Інтерпретація дебіторської заборгованості за національними та міжнародними стандартами бухгалтерського обліку. Фінанси, облік і аудит. 2017. Вип. 1. 5-10 с.

23. Кватирка П.Б. Класифікація дебіторської заборгованості та її вдосконалення: навчальний посібник. Київ : КНЕТУ, 2015. 10-15с.

24. Клименко О.М., Гриб Н.І. Аналіз дебіторської заборгованості в бюджетних установах, причини виникнення та шляхи її зменшення/ О.М Клименко, Н.І. Гриб // Тези доповідей II Всеукраїнської науково-практичної конференції «Бухгалтерський облік, аналіз і аудит: сучасний стан,

проблеми та перспективи розвитку – Чернігів : Черніг. нац. технол. ун-т, 2019. – 159 с. - С. 123-125.

25. Клюс, Ю. І. Удосконалення внутрішнього контролю дебіторської заборгованості / Ю. І. Клюс, С. Ф. Сімінін, Ю. В. Дзюба // *Вісник Східноукраїнського національного університету імені В. Даля.* – 2016. – № 8 (162). – Ч. 1. – С. 107-113.

26. Коцупатрий М. Внутрішньогосподарський контроль: організаційні аспекти та класифікаційні ознаки / М. Коцупатрий, У. Гуцаленко // *Економічний аналіз.* – 2016. – Випуск 6. 15-20 с.

27. Кравченко О.В., Котляревська Д.С. Проблемні аспекти управління дебіторською заборгованості в державному секторі/ О.В. Кравченко, Д.С. Котляревська// *Фінансові аспекти розвитку економіки України: теорія, методологія, практика : збірник наукових праць здобувачів вищої освіти і молодих учених / ред. кол.: Н. А. Хрущ, Р. С. Квасницька, І. В. Форкун та ін. (відп. ред. Н. А. Хрущ). Хмельницький : ХНУ, 2021. – С. 85-87*

28. Кушина О. Резерв сумнівних боргів: суто бухгалтерський інструмент / О. Кушина // *Збірник систематизованого законодавства.* – 2017. – № 9. – С. 155–159.

29. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 1 «Подання фінансових звітів» / Верховна Рада України. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/929_013/page

30. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 32 «Фінансові інструменти: розкриття та подання». Верховна Рада України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : URL: http://https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_029 #Text

31. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 39 «Фінансові інструменти: визнання та оцінка». Верховна Рада України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : URL:

https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_015#Text

32. Міжнародний стандарт фінансової звітності 9 «Фінансові інструменти». Верховна Рада України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_016#Text

33. Москалюк Г. О. Облік та контроль дебіторської заборгованості: існуючі проблеми та шляхи їх вирішення / Г. О. Москалюк // *Вісник Національного університету «Львівська політехніка» «Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку»*. № 721. – Львів: Вид-во Львівської політехніки, 2017. 23-25с.

34. Наказ про затвердження Інструкції з обліку коштів, розрахунків та інших активів бюджетних установ від 27.05.2005 р. № 97. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : URL: <http://zakon4.rada.gov.ua> 9.

35. Національні положення (стандарти) бухгалтерського обліку в державному секторі: Наказ міністерства фінансів України від 24.12.2010р.№16292. [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z0>.

36. Носовець О. Проблеми порівняння дебіторської заборгованості за даними фінансових звітів підприємств в умовах застосування різних стандартів обліку та звітності. *Науковий вісник «Одеського національного економічного університету»*. 2018. № 8. 26-30 с.

37. Носовець О. Проблеми порівняння дебіторської заборгованості за даними фінансових звітів підприємств в умовах застосування різних стандартів обліку та звітності. // *Науковий вісник Одеського національного економічного університету*. 2017. № 8. С. 159-169.

38. Облік та аналіз дебіторської заборгованості в системі управління підприємств оптової торгівлі: монографія / Н.С. Акімова, О.В. Топоркова, Т.О. Євлаш, О.О. Говоруха. Х.: ХДУХТ, 2016. 285 с.

39. Порядок заповнення форм фінансової звітності в державному

секторі: Наказ Міністерства фінансів України від 28.02.2017 р. № 307. [Електронний ресурс] - Режим доступу : <http://www.minfin.gov.ua>.

40. Порядок складання типових форм меморіальних ордерів та інших облікових реєстрів суб'єктів державного сектору: Наказ Міністерства фінансів України від 08.09.2017 р. № 755. [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1416-17>.

41. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон України від 16.07.1999 р. № 996-XIV. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/996-14>.

42. Про внесення змін до Закону України «Про положення документального забезпечення записів у бухгалтерському обліку №88» : Закон України № 574 від 03.06.2013, № 427 від 11.04.2017. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/574>

43. Про затвердження Порядку бухгалтерського обліку окремих активів та зобов'язань бюджетних установ та внесення змін до деяких нормативно-правових актів з бухгалтерського обліку бюджетних установ : Наказ Міністерства фінансів України від 2 квітня 2014 р. № 372. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0426-14>

44. Про затвердження Порядку казначейського обслуговування місцевих бюджетів : наказ Міністерства фінансів України від 23.08.2012 р. № 938. [Електронний ресурс] – Режим доступу : : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1569-12>

45. Про затвердження типових форм меморіальних ордерів, інших облікових реєстрів суб'єктів державного сектору та порядку їх складання наказ Міністерства фінансів України від 08.09.2017р. № 755 : Режим доступу : <https://buhgalter.com.ua/zakonodavstvo/buhgalterskiy-oblik>.

46. Про публічні закупівлі : Закон України від 25.12.2015 № 922-VIII. Верховна Рада України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: URL:

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/922-19#Text>

47. Свірко С.В. Бухгалтерський облік у бюджетних установах: методологія та організація: Монографія/ С.В. Свірко. Київ: КНЕУ, 2016. 244 с. 11.

48. Скляр Є.В. Теоретичні засади дослідження де(біторської та кредиторської заборгованостей / Є.В. Скляр, А.І. Храпливий // Молодий вчений — 2016. — № 5 (32). — С. 153—156.

49. Соловей Н. В. Проблеми обліку дебіторської заборгованості / Н. В. Соловей, К. І. Маліношевська // Проблеми підвищення ефективності інфраструктури : збірник наукових праць НАУ. – 2018. – Вип. № 25. – С. 125–130.

50. Сучасний бухгалтерський облік, аналіз і аудит: галузевий аспект : колективна монографія у 2 т. / за ред. П. Й. Атамас. – Дніпропетровськ : Герда, 2017. – Т. 1. 73-80 с.

51. Типова кореспонденція субрахунків бухгалтерського обліку для відображення операцій з активами, капіталом та зобов'язаннями розпорядниками бюджетних коштів та державними цільовими фондами: Наказ Міністерства фінансів України від 29.12.2015 р. №1219. [Електронний ресурс] - Режим доступу : <https://buhgalter.com.ua/zakonodavstvo/buhgalterskiy-oblik/tipova-koresp-subrahubkiv/>

52. Топоркова О. В., Євлаш Т. О. Аналіз П(С)БО стосовно відображення дебіторської заборгованості в обліку. Економічна стратегія і перспективи розвитку сфери торгівлі та послуг. 2018. Вип. 2. С. 93-101.

53. Черкашина Т.В. Організація облікової політики у бюджетних установах за новими стандартами державного сектору / Т.В. Черкашина // *Економічні науки: Зб. наук. пр. Серія: Облік і фінанси.* – Луцьк, 2015. Вип. 12 (45), Ч. 2. – С. 261 – 270.

54. Чорнобривець М. М. Дебіторська і кредиторська заборгованість:

сутність та причини виникнення / М. М. Чорнобривець. Європейські перспективи. 2013. № 10. С. 181–185 Швець В. Г. Теорія бухгалтерського обліку : підручник / В. Г. Швець. – 4-те вид., переробл. і доповн. – К. : Знання, 2017. С 8-16.

55. Шип, В. Ю. Дебіторська заборгованість: сутність та класифікація / В. Ю. Шип // *Науковий вісник Ужгородського університету* ; Серія : Економіка. – 2018. – Спеціальний випуск 29 (частина 2). – С. 96-100.

56. Щодо складання фінансової звітності суб'єктами державного сектору: Лист Міністерства фінансів України від 28.03.2017 р. № 35220-06-5/8303 : <http://www.minfin.gov.ua>.

57. Який порядок проведення інвентаризації дебіторської заборгованості установи? [Електронний ресурс]. – Режим доступу: URL: <https://pfa.com.ua/konsultatsii-i-poyasneniya/inventaryzatsiya-debit-zaborgovanosti>.

ДОДАТКИ

Додаток А

SUMMARY

Kotlyarevska D.S. Organization and methods of accounting and control of receivables in budgetary institutions. – Masters-level Qualification Thesis. Sumy State University, Sumy, 2021.

The master's thesis of organizational and methodological aspects of accounting and control of receivables in budgetary institutions is investigated in the work. Research and substantiation of theoretical and methodological aspects of the organization of accounting and control of receivables. The main purpose of this study is to identify problematic aspects and develop recommendations and proposals for improving the accounting and control of receivables.

Keywords: accounting, control, method, receivables, budgetary institutions.

АНОТАЦІЯ

Котляревська Д. С. Організація і методика обліку і контролю дебіторської заборгованості в бюджетних установах. – Кваліфікаційна магістерська робота. Сумський державний університет, Суми, 2021 р.

У роботі досліджено сутність організаційно-методичних аспектів щодо обліку і контролю дебіторської заборгованості в бюджетних установах. Проведено дослідження та обґрунтування теоретичних та методичних аспектів організації обліку і контролю дебіторської заборгованості. Основною метою цього дослідження є визначення проблемних аспектів та розробка рекомендацій та пропозицій щодо вдосконалення обліку і контролю дебіторської заборгованості.

Ключові слова: облік, контроль, методика, дебіторська заборгованість, бюджетні установи.

Додаток Б

Таблиця Б. 1 – Поняття дебіторської заборгованості у різних джерелах

№	Джерело	Тлумачення поняття «дебіторська заборгованість»
1.	П(с)БО 10 «Дебіторська заборгованість»	Сума заборгованості дебіторів на певну дату.
2.	М(с)БО 36 «Фінансові інструменти»	Це похідні фінансові активи з фіксованими платежами, які підлягають визначенню та не мають котирування на активному ринку.
3.	Матицина Н.О.	Розмір неспроможності суб'єкта підприємницької діяльності виконати грошові зобов'язання перед підприємством після настання встановленого договором строку їх сплати.
4.	Білик М.Д.	Матеріальні ресурси, неоплачені контрагентами або готівка, що вилучена у підприємства
5.	Гуня В.О.	Одна з найважливіших складових кредитної діяльності установи, як один з елементів для розрахунку показників її результативності
6.	Іванов Є.О.	Це боргові права до покупців
7.	Голов С.Ф.	Фінансовий актив, що є контрактним правом однієї сторони отримати гроші й узгоджується з відповідним зобов'язанням сплати іншої сторони [4].
8.	Лишиленко О.В.	Фінансовий актив, який є контрактним правом отримувати грошові кошти або цінні папери від іншого підприємства [8].
9.	Кірейцева Г.Г.	Вимоги щодо оплати. Боргові вимоги є еквівалентом боргу тієї особи, на яку покладається виконання обов'язку; як і борги, боргові вимоги розглядаються з точки зору терміну їх виконання [7].
10.	Белозерцев В.С	Грошове вираження результату вимушеної або заздалегідь запланованої господарсько(економічної) операції кредитного характеру з контрагентами (юридичними або фізичними особами), що мала місце у минулому та борг за неї може бути достовірно визначений, узгоджений з контрагентом та сплачений підприємству у майбутньому, а в поточний момент відображений у балансі підприємства як актив" [1].
11	Скляр Є.В., Храпливий А.І.	Це майно (матеріальні ресурси), що не оплачені контрагентами, або готівка, що вилучена з кругообігу оборотних засобів [13].

Додаток В

Таблиця В.1 – Особливості оцінки дебіторської заборгованості за її видами

Види вартості	Особливості оцінки
на основі історичної собівартості	первісне (історичне) оцінювання, яке визначають за номінальним і спонтанним методами оцінювання;
на основі вартості реалізації (погашення)	факторингове, форфейтингове оцінювання, оцінювання під час дисконту векселя, для яких характерні видаткова оцінка, чисте реалізаційне оцінювання, що визначають за розміром сумнівних боргів, експертне оцінювання, у ході якого використовують оцінювання продажу;
на основі поточної вартості	оцінювання з урахуванням валютного курсу; оцінювання з урахуванням індексу цін; оцінювання з урахуванням поточної процентної ставки, яке базується на методі потоку, що дисконтувався, і для розрахунку якого запропонований порядок визначення загальної реалізаційної вартості заборгованості;
на базі теперішньої вартості	теперішня оцінка на основі первісної вартості (метод оцінювання – первісний), теперішня оцінка на основі поточної вартості (метод оцінювання – поточний).

Додаток Г

Таблиця Г. 1 – Характеристика рахунків з обліку дебіторської заборгованості

Код субрахунку	Найменування	Характеристика
2011	«Довгострокова дебіторська заборгованість за операціями з оренди»	ведеться облік довгострокової дебіторської заборгованості, що виникла за операціями з оренди, зокрема за переданими у лізинг активами.;
2012	«Довгострокові кредити, надані розпорядниками бюджетних коштів»	ведеться облік довгострокових кредитів, наданих розпорядниками бюджетних коштів (державними цільовими фондами) відповідно до законодавства;
2013	«Інша довгострокова дебіторська заборгованість»	ведеться облік довгострокової дебіторської заборгованості розпорядників бюджетних коштів та державних цільових фондів, яка відповідає критеріям визнання активу та не включена до субрахунків 2011-2012.
2110	«Дебіторська заборгованість за розрахунками з бюджетом»	ведеться облік дебіторської заборгованості за розрахунками з бюджетом за податками, зборами тощо, а також дебіторська заборгованість фінансових і податкових органів;
2111	«Поточна дебіторська заборгованість за розрахунками за товари, роботи, послуги»	ведеться облік розрахунків з покупцями та замовниками за надані послуги, виконані роботи, виготовлену продукцію;
2112	«Дебіторська заборгованість за короткостроковими кредитами, наданими розпорядниками бюджетних коштів»	ведеться облік короткострокових кредитів, наданих розпорядниками бюджетних коштів або державними цільовими фондами відповідно до законодавства, та їх погашення;
2113	«Розрахунки за авансами, виданими постачальникам, підрядникам за товари, роботи і послуги»	ведеться облік розрахунків з постачальниками, підрядниками у разі попередньої оплати товарів, робіт, послуг.;
2114	«Дебіторська заборгованість за розрахунками із соціального страхування»	ведеться облік розрахунків з державними цільовими фондами, зокрема розрахунків за нарахованими сумами допомоги у зв'язку з тимчасовою непрацездатністю тощо.
2115	«Розрахунки з відшкодування завданих збитків»	ведеться облік сум недостач і крадіжок грошових коштів та матеріальних цінностей;
2116	«Дебіторська заборгованість за розрахунками з підзвітними особами»	ведеться облік розрахунків з працівниками суб'єкта державного сектору за виданий аванс на господарські потреби або видатки на відрядження.
2117	«Інша поточна дебіторська»	ведеться облік іншої поточної дебіторської

	заборгованість”	заборгованості розпорядників бюджетних коштів і державних цільових фондів;
2118	“Розрахунки із спільної діяльності”	ведеться облік розрахунків за операціями, пов’язаними із провадженням спільної діяльності (без створення юридичної особи), зокрема відображається заборгованість за переданими активами як вкладом у спільну діяльність та її погашення чи списання.